

⊕ SZÖVEG: GÁLHIDY LÁSZLÓ

KINABALU

BORNEÓ TETEJÉN

Borneó szigetének északi partjainál roppant gránitmasszívum emelkedik a környező hegyek fölé. A 4095 méteres Kinabalut az idők hajnala óta tisztelet övezi. Meredek oldalán felfelé kapaszkodva nem csak a fullasztó, magashegyi párából áll el a lélegzet, hanem a trópusi hegyóriás gazdag élővilágának különös teremtményeitől is...

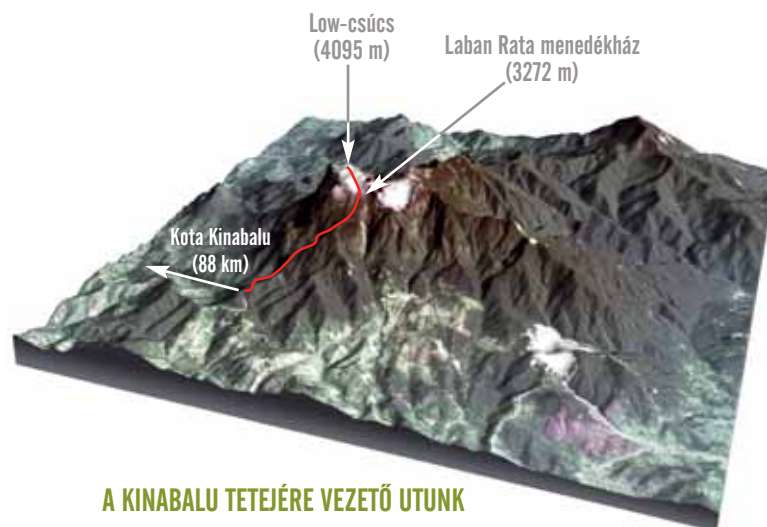

Aki Malajzia legtávolabbi szövetségi államába, a Borneó sziget északi csúcsát elfoglaló Sabah-ba érkezik, alighanem meg fogja pillantani a Kinabalu-hegyet. Jellegzetes formája díszíti a szövetségi állam zászlaját, sőt a valamivel több mint félmillió főváros, Kota Kinabalu is az ő nevét viseli. Ha pedig még ez sem lenne elég a bolygónk különleges szegleteiért rajongóknak, tegyük hozzá, hogy a hegyen található trópusi erdők a Föld egyik leggazdagabb élővilágának adnak otthont.

9 km

A legendás hegyre vezetett túrák keretében lehet feljutni. Az első napon a 3272 méter magasan fekvő menedékházat kell elérni, a csúcsmenetre egy rövid pihenőt követően, a hajnali órákban kerül sor. Napfelkelte után kezdődik az ereszkedés, az ebéd már a hegy lábánál, a Kinabalu Nemzeti Park látogatóközpontjában vár. Nem tűnik kivitelezhetetlennek, főleg, mivel az út hossza egy irányba mindössze 9 km.

Az 1800 méter magasan fekvő látogatóközpontba kisbusszal érkezünk, konferencia-résztevő kollégáimmal. A parkolóban már jelentősebb tömeg, főként kelet-ázsiai turisták várakoznak, a lehető legmodernebb felszereléssel. Apró termetű vezetőnk, Jaibi keveset beszél, sokat dohányzik, és ritkán lassít. Bakancs helyett vastag gumiból készült, fűző nélküli félcipőt visel, amivel macskaügyességgel mássza a vöröses, trópusi keményfából készült lépcsőket – a létra szó talán jobban illene rájuk –, amelyek végeláthatatlan emeletekben követik egymást az út elején. Ahogy kapaszkodunk felfelé, a fojtogatóan nehéz levegővel is meg kell küzdeni; ennek ellenére lenyűgöző élmény a trópusi hegyi erdőben haladni.

A KINABALU TETEJÉRE VEZETŐ UTUNK

TÖRPEERDŐ A KINABALU MAGASABB RÉGIÓIBAN

Bár a hegy nagy része gránitból áll, néhol sárgás színű, tápanyagszegény kőzetnek adja át a helyét, melyen különleges, mirtuszfélélékből álló erdők díszlenek

FOTÓ: GÁLHIDY LÁSZLÓ

A fojtogató szakasz

Egyelőre hatalmas pálmaházban érezhetjük magunkat: az esőerdők széles levelű, vékony kérgű fái, páfrányok, kúszónövények szövevényes dzsungel vesz körül. A fák és cserjék rendszertani hovatartozását persze csak találgatjuk. Ha létezik is erre a vidékre vonatkozó határozókönyv, kétséges, hogy annak akár hosszas tanulmányozásával eligazodik-e közöttük egy európai szakember. Borneón több növényfaj él, mint egész Afrikában... Hálásan gondolok tanáromra, Regős Jánosra, akitől az ELTE-n volt szerencsém a „Bevezetés a trópusi ökológiába” című tárgyat hallgatni. Egy-két fajnév megmaradt bennem, ami nem csak a helyi erdészekkel való párbeszédnél segít, de önbizalmat is ad ahhoz, hogy további növényfajokkal ismerkedjek. A síkvidéki esőerdőket uraló, 50–60 méteresre növő, palánkgyökerekkel kitámasztott shoreák a hegyen átadják helyüket a mi tölgyeinknél nem magasabb fáknak; mirtusz- és babérféléknek, hangaféléknek, fügeféléknek, vagy éppen a cyatheáknak, a déli féltekén megszokott fatermetű páfrányfáknak. Immár 2500 méteres magasságban – ahol még mindig szálerdőben haladunk – különösen sok akad ezekből a pálmákra emlékeztető, ősi harasztfélékből.

**FATERMETŰ PÁFRÁNYOK
A KÖDERDŐBEN**
A 2–4 m magasságot
is elérő páfrányok
cserjeszintet alkotnak
a 2000 m felett kezdődő
köderdőkben

**A KANCSÓKÁK
BORNEÓ JELLEGZETES,
FÁN LAKÓ NÖVÉNYEI**
Az egyik faj zöldes színű
rovarfogó készülékeivel
főként az út alsó szakaszán
találkoztunk

FOTÓ: GÁLHIDY LÁSZLÓ

A legnagyobb hűsevő növény

A világ szinte valamennyi magashegységének zavarba ejtő szépségét adja az egymást követő növényzeti övek váltakozása. Százméternyi emelkedéssel átlagosan fél fokot csökken az évi középhőmérséklet, ami más klimatikus jellemzők terén is egyenértékű száz kilométernyi, sarkok felé történő haladással. Lassan tehát elérjük a szubtrópusi, majd a mérsékelt éghajlatú övezeteket, ahol már az ausztráliai, új-zélandi rokonságú fenyőfélék is megjelennek. Semmi fenyőre emlékeztető nincs bennük, inkább zárvatermő cserjékre, kis fákra hajaznak.

A fák ágait vastagon borítják a mohák, páfrányok vagy éppen a kancsóknak nevezett rovarfogó növények, amelyek legnagyobb mennyiségben éppen itt találhatóak a Földön. Nevüket egy levélmódosulás révén kialakult részükről kapták, amely tetővel ellátott, síkos peremű, alján emésztőnedvet tartalmazó kancsót formáz. A gyanútlanul rászálló, majd a lébe pottyánó rovar számára végzetesek, ugyanakkor a törekény növény számára létfontosságú, hogy így jusson tápanyaghoz. Egyik fajuk edényében háromliternyi emésztőoldat tud összegyűlni – ez már békák, gyíkok, madarak, vagy akár kisebb emlősök megfogására is alkalmas!

A fák ágain élő növények, az ún. epifitonok a köderdőknek (a kelta mondavilágon nevelkedett szerzők által „tündérerdőknél”) nevezett zónában érik el a legnagyobb tömegüket. E fajok nagy része ugyanis nem a talajból, hanem a ködből, párából veszi fel az életfolyamataihoz szükséges vizet.

Bár a felfelé kapaszkodás emberpróbáló, a nagy népszerűségnek örvendő úton rengeteg turista halad. (Évente állítólag negyvenezen másznak fel a Kinabalura.) Sokan le-lemaradoznak, vagy hosszú időt töltenek a források mellett, így az ember állandó jelenléte elriasztja, láthatatlanná teszi az erdő lakóit.

FOTÓ: GÁLHIDY LÁSZLÓ

Emeletek a felhők felett

Különleges erdőbe érünk: néhány méter magas, szürkés lombú, a *Leptospermum* nemzetségbe tartozó fákból áll, amelybe egy újabb nyitvatermő, a *podokarpus*ok közé tartozó faj keveredett. E két faj kíséri tovább utunkat, és ahogy haladunk felfelé, egyre vastagabban borítják ágaikat a zuzmók. Itt-ott kilátás nyílik a szomszédos hegyoldalakra, ahol a zöld sokféle árnyalatában pompázó lombsátor felett párafelhők gomolyognak.

Úgy 3200 méter magasan előbukkan a ködből a Laban Rata-menedékház. Mögötte szinte bevehetetlen bástyaként tornyosul a Kinabalu kopár gránitkúpja. A zord környezetben álló emeletes, sárga bádogtetős épület kívül-belül hamisítatlan menedékház-hangulatot áraszt. Akárhogy is, a magas-tátrai Téry-menedékház trópusokra szakadt testvérét idézi, bár káposztaleves helyett itt jobbra currys csirkét és sült banánt szolgálnak fel. A bepárasodott ablakok, kitergetett kabátok, kipirult arccal beszélgető baráti társaságok éppúgy otthonosan ismerősek, mint a falakon megsárgult fotók.

Aki pihenni szeretne a hajnali kétórás indulás előtt, annak nincs vesztegetni való ideje. A meredekebb rész pedig még hátravan. Elhelyezkedünk hát az egyik melléképület minden komfortot nélkülöző emeletes ágyain.

Eső, kilátástalanság

Kora hajnalban zúgó fejjel a sötét eget fűrkésszük, amelyből egyre erősebben szakad az eső. Vezetőnk nem engedélyezi az indulást, mivel a sziklákon hömpölyög a víz. Egy-egy sziklahasadékból megáradt patakként tör elő az esőlé, miközben ezeken a helyeken kötélbiztosítással, libasorban kellene haladni. Végül mégis elindulunk. Egy bádogtetejű kunyhónál leolvassák a nyakunkban lógó azonosítószámot, mielőtt átadjuk magunkat a sziklabirodalomnak. A legvízebb szakaszokat magunk mögött hagyva már nincs probléma, egyedül a párás, ritkuló levegővel, a sötéttel és az együtt maradással kell törődni, miközben lépegetünk felfelé a gránitsziklán. A fejlámpák fénye kirajzolja a hosszú menetoszlopot.

A ködből egyre-másra sejlenek föl a hegy platóját óriásokként övező ormok, melyek olyan mesebeli neveket viselnek, mint a Szamárfül vagy a Csúnya Nővér. Végül minden dráma nélkül lassan elérjük a csúcstra vezető ösvény törmeléken oldalát, és egyszer csak ott állhatunk Délkelet-Ázsia tetején.

A felkelő Nap első sugarainál még belenézünk a csúcs északi oldalának leszakadásába, az 1800 méter mély, szinte megközelíthetetlennek tartott Low-szurdokba. Kis feltöltődés után vezetőnk, Jaibit követve lassan elkezdünk visszaereszkedni a menedékházhoz. Lassan feltűnedeznek az első cserjék, majd a szürkés-vöröses törpe őserdő a tarka virágaival és zuzmóival.

FOTÓ: GÁLHIDY LÁSZLÓ

ERŐT GYŰJTŐ ZARÁNDOKOK A HEGY CSÚCSÁN ÁLLDOGÁLVA
A lassan felszálló ködben egyre több részlet vált kivehetővé, míg a Nap első sugarai is előtörték

KINABALU, A SZENT HEGY
A Crocker-hegyvidék legmagasabb csúcsára elsőként John Whitehead brit zoológus jutott fel, 1888-ban

FOTÓ: GÁLHIDY LÁSZLÓ

NÖVÉNY- ÉS ÁLLATVILÁG A FELHŐK KÖZÖTT

A Kinabalu-hegy biológiai sokfélesége kiemelkedő az indopacifikus térségben. Szigetszerű különállása miatt a bennszülött (endemikus) fajok igen magas aránya jellemzi. Földünkön itt található az *orchidea*-fajok legnagyobb koncentrációja – közel 800 sorból áll a lista. Innen származnak többek között a gyűjtők által kedvelt, híres *aphilopedilum*ok is. Borneó 135 fügefajából 78 honos, 13 pedig csak a Kinabalun él. A rendkívül csapadékos hegyvidéken több mint 600 páfrányfaj – köztük nem egy fatermetű – előfordulása ismeretes. (Összehasonlításképpen: egész Afrikában 500 fajuk ismert.) Különlegességei közé tartoznak a kancsóakák, valamint a hatalmas, dögzagú virágaikról ismert *rafflesiák*.

A Kinabalu-hegy 114 emlősfajának harmada él a talajon, a többi a fák koronájának lakója. Az orangután és a gibbonok mellett jellegzetesek a langurok és a makákók, a félmajmok, továbbá a maláj medve, a binturong, a törpevidra, valamint az ázsiai párducmacska. A hegyen többek között előfordul még 24 mókusfaj, tobzoskák, számos cibetmacska-, menyét- és cickányfaj, valamint denevérfajok – köztük repülőkuttyák.

Több mint 300 madárfaj honos a területen, a kétélűek és a hüllők fajszáma is több tucatra rúg, ezek főként a hegy alacsonyabb régióiban fordulnak elő. A geritelenek közül a kinabalui óriás vörös pőca mellett említésre méltó a 70 cm-t is elérő kinabalui óriás földigiliszta. Borneó több mint 900 lepkefajából majdnem 600 megtalálható e nevezetes hegyen.

A vörös óriás

A menedékházban aznapi második reggelinket is elfogyaszthatjuk, mielőtt egyre jobban elmacskásodott izmokkal és ízületekkel továbbbereszkednénk. A hegy új arcát látjuk: felfelé jövet ádázul sütött a Nap és fülledt volt az idő; ezúttal zuhog az eső, a levegő pedig ha lehet, még fülledtebb. Az esőkabát nyílásán keresztül nézzük a lábunk alatt folyó patakot, a fák ágain csorgó vizet és az erdő mélyéből előtörő párafelleget. Ez az idő a kedvence egy különleges helyi lénynek. Amerikai kolléganőm pillantja meg először. Kisebb kígyóra emlékeztet, csak sötét rózsaszínben pompázik. A fején tapadókorong. Ez a kinabalui óriás vörös pióca. Nem szív vért, mint sok más rokona, hanem ragadozó.

A hegy aljába érve térdünk már rogyadozik. Pedig létezik e hegyen futóverseny is – jóllehet a „Climbathlon” névre keresztelt futamon a mezőnynek „csak” a hegy derekáig kell felszaladnia.

MIRTUSZFÉLÉK ÉS PODOKARPUSZOK ALKOTTA ERDŐ A KINABALU OLDALÁBAN

**Az élénkzöld színnel
kitűnő podokarpuszok
a déli félteke
jellegzetes fenyői,
rokonai Tasmániában
és Új-Zélandon
fordulnak elő**

A LÉPCSŐKÖN PATAKKÉNT ZÚDUL AZ ESŐVÍZ, EKÖZBEN A LÁBUNK ELŐTT...

**A kinabalui óriás
vörös pióca nem
mindenki tetszését
nyerte el. Esős időben
mutatkozik előszeret-
tel; főként gyűrűsfér-
gekre vadászik**

FOTÓ: GÁLHIDY LÁSZLÓ

Elmélkedés a nemzeti parkokról

A Kinabalu Nemzeti Parkba néhány nappal később is eljutottam, elsősorban a síkvidéki esőerdőben járva – az igazi, 50-60 méter magas óriásfák világában (Sabah tartományban) él a világ legmagasabb trópusi fája, egy 88 méteres *Shorea faguiana*. Legjobban az a tudat büvölt el, hogy az 1962-ben alapított, 75 000 hektáros parkban – ellentétben a hazaiakkal – valóban csak a természet megőrzése és bemutatása a cél. Mikor a mi nemzeti parkjainkban „magától értetődő” fakitermelésről, vadásatról érdeklődöm az idegenvezetőnél, szinte felháborodik a kérdésen:

– Nem, ez nemzeti park, itt nincs efféle...

A csúcsra irányuló turizmusra terelvé a szót, megjegyzi még, hogy a Kinabalu szent hegy, amelynek istenei nem nézik jó szemmel, ha háborgatják őket.

– Ki örül annak, ha otthonába kérés nélkül besétál valaki? – fűzi hozzá.

Ma is minden évben tartanak engesztelő áldozati szertartásokat a hegyen, így talán remélhető, hogy a mi gyalogosbetolakodásunkat is nagyvonalúan elnézik.

Az érintetlenség nagyszerű eszméjét, egy másik kultúrában is érvényes paradigmáját mindenesetre hazahoztam e távoli földről. Természeti értékek a Kárpát-medencében is bőven akadnak, melyek sokszor éppoly érdekesek, mint a világ túloldalán. Nemzeti parkjaink néhány ezer hektáros belső „szentélyeit” a gazdálkodástól megkímélve megőrizni nem csak lehetőségünk, de kötelességünk is lenne. ☺

FOTÓ: GÁLHIDY LÁSZLÓ